

Begrebet Middelalder

(1987)

Ophavssituation:

Henrik Jensen: "Om begrebet Middelalder". IN: "Den sorte død – og livet i Senmiddelalderen". (1987) Gyldendal. Side 5.

Kildeintroduktion:

Henrik Jensen (født i 1947) er dansk historiker, forfatter og samfundsdebattør, samt professor ved Roskilde Universitet, hvor han blandt andet underviser i historie og samfundskultur.

I 1987 udgav Jensen en bog om pesten i middelalderen, hvor han i indledningen til bogen blandt andet forholder sig til begrebet »Middelalder«.

Indledning:

Middelalderen, det vil groft taget sige de tusinde år fra ca. 500 til ca. 1500, er sandsynligvis den periode i menneskehedens historie, som har fået de dårligste anmeldelser i eftertiden.

Heller ikke i dag kan adjektivet »Middelalderlig« forstås som ros, ligegyldigt hvad der sættes foran. Middelalderlig retspraksis, middelalderlige sociale forhold osv. udtrykker i almindelighed noget underudviklet, barbarisk, stupidt og mørkt.

Mange har den ubevidste forestilling, at der aldrig blev rigtig "lyst" i middelalderen, ikke engang midt på dagen; at livet dengang var en kummerlig eksistens i den dunkle tunnel, der førte menneskeheden fra det lyse liv i antikkens Athen og Rom, til genfødslen af denne verden i renæssancens kunstglade Italienske byer.

Ifølge denne forestilling var »middel« -alderen, som ordet siger, en parentes, en sand mellemtid, hvor menneskeheden var ude af sig selv og samfundet underlagt mørkets kræfter.

Dette billede af middelalderen er under alle omstændigheder ét, som nutidens mennesker har let ved at danne sig i de faser, hvor vi tror mest på fremskridtet, på at verden og udviklingen bevæger sig mod et højere punkt hele tiden. Så bestyrker vi os i denne opfattelse, ved med et lille gys, at betragte middelalderen (men sjældent Antikken) i al dens underudviklethed.

Vi ser da på deres lave økonomiske og materielle udviklingsgrad: ingen teknologiske hjælpemidler, ingen komfort, ingen goder, og hvad vi ellers kalder det; så godt som ingen byer, vare, sikkerhed; masser af hårdt arbejde og undertrykkelse, dårlige sociale forhold, dårlige veje, dårlige manerer. Vi ser på periodens sorte katolicisme og kætterforfølgelser, dens overtro, mystik og grusomhed, dens underudviklede lægevidenskab og dårlige hygiejne – og glæder os over den enorme afstand, vi har lagt til disse uværdige og uudholdelige eksistensbetingelser.

Måske interesserer vi os i denne forbindelse også for de processer, som trods alt gjorde det muligt for menneskerne at bringe samfundet på den rette udviklings vej, den vej hvis foreløbige endepunkt vi befinder os på i dag. Så ser vi på, så ser vi på, hvordan der kom gang i byudviklingen og handlen, hvordan landbrugsproduktionen blev udvidet og forbedret, hvordan videnskaben blev brevet ud af katolicismens klør osv.

Men der kommer også tider, hvor vi tvivler på det hellige og almindelige fremskridt, og så

er det et andet syn vi anlægger på middelalderen. Det er stadig anderledesheden i forhold til vores samfund, vi ser, men nu leder vi efter alternativer, efter andre måder at takle livets problemer, for ikke at sige dets gåder, på.

I sådanne faser, hvor vi har tendens til at være meget kritiske over for den tid, vi selv lever i, får middelaldersynet en tendens til at køre i den modsatte grøft; vi begynder at idealisere, eller romantisere, visse sider af middelalderlivet, som vi mener er gået tabt for det nutidige menneske, i den kolde, teknokratiske forsøgsstation, som verden forekommer at være blevet til, hvor alt er forurening, terrorisme, atomvåbenkapløb, AIDS, og computerstyrning, og hvor ingen kommer hinanden ved mere.

Så ser vi middelalderen som en tid, hvor mennesket levede i pagt med naturen og ikke imod den, hvor det stadig havde et naturligt forhold til sine egne behov, ikke mindst de seksuelle og følelsesmæssige, hvor familien og fællesskabet stadig betød noget for den enkelte, hvor traditionerne levede og mennesket stadig havde sin Gud. Og vi får en tendens til at forstille os, at det almindelige, jævne middelaldermenneske vidste noget om livet og universet, som vi ikke ved mere; glemte sandheder, som vi gerne vil genopdage.

Selv om dette middelaldersyn har den fordel, fremfor det andet, at det udtrykker en stor positiv interesse for middelalderen, så er resultatet ofte, at det gran af sandhed, som der måtte ligge i det, går tabt i lutter idealiserede forestillinger.

Som det fremgår, så er »Middelalderen« mange ting, og synet på den afhænger meget af, hvordan vi har det med vores egen samtid. Vi spejler os i middelalderen, eller med andre ord: den har stor symbolværdi for os.

Dette indebærer blandt andet, at hver generation skriver sin egen version af historien om middelalderen, hvor den trækker sine særlige sider frem, lægger sine vinkler og betoning, og i det hele taget lægger til og trækker fra. At det aldrig er helt objektivt gør det ikke mindre spændende.

